

Klucker-Stina

På en gravsten på Sollerö kyrkogård kan man läsa "Anders Erlandsson 1888-1955, Hustrun Kristina 1889-1970". Vem var Kristina, kallad Stina, eller på Sollerön "Klucker-Stina"?

Vem var hon mer än hustrun? Hur kunde livet se ut när hon levde?

Dottern Karin, född 1921, berättar här egna minnen och vad hon hört berättats om sin mor.

Stina föddes den 19 maj 1889 i "Kluckergård" i Myckelbyn. Hon hette officiellt Klockar Kristina Nilsdotter. Klockar var gårdsnamnet, eftersom familjens män tidigare varit klockare i Sollerö kyrka.

Stinas föräldrar var Klockar Nils Persson från Myckelbyn och Bos Anna Olsdotter från Flint-Pergården i Bengtsarvet. Stina var äldst av syskonen. Hennes yngre systrar var Johanna, Maria och Frida.

Johanna dog när hon var sex år gammal. Maria, som senare gifte sig i Siljansnäs, gick bort när hon var 36. Stina sörjde sina yngre syskon mycket. Lillasyster Frida blev hennes stöd i livet. Frida tog också över hemgården tillsammans med sin man "Sarjons" Lars.

Övre raden fr.vä: Stina, Maria.
Undre raden fr.vä: Klockar Nils Persson, Frida,
Bos Anna Olsdotter

Stina hade lätt för sig i skolan. På avslutningsdagen stod läraren, ”Bruter-Mas”, Mats Larsson, på trappan för att ta farväl av sina elever. Han frågade då Stina, vad hon tänkte göra nu, och hon svarade, att hon skulle hjälpa till hemma som alla andra. Han sa, att hon egentligen borde få fortsätta att studera, men förresten så var hon ju bara en flicka, så det blev väl bra så. Så blev det också.

Innan Stina gifte sig, hjälpte hon sin far i den s.k. ”Indesnissbudi”, gamla Hinders affär vid Soldvägen. Hennes ansvarsområden var kaféet i södra delen av fastigheten och bageriet inne på gården. Allt hon lärde sig där, fick hon senare god nytta av, när hon drev den s.k. Kaffestugan på Sollerön. När Stinas far dog på hösten 1910, fick hon även ta hand om affären. Hon sålde senare verksamheten, och de pengar hon fick kom till användning i nya projekt.

1911 gifte sig Stina med Anders Erlandsson. Deras gemensamma liv började något eländigt. Efter lysningen i augusti 1911 bröt Stina benet. Skinnar Anna spjalade det efter bästa förmåga, och vid giftermålet hemma i Klockargården i Myckelbyn fick Stina sitta på en stol. Benet läkte ihop snett, men det hindrade inte Stina i hennes arbete senare i livet.

Trots den otursamma början på äktenskapet blev det tio barn, som alla fick växa upp friska och leva till vuxen ålder. Ett försök att beskriva Stinas levnadshistoria blir oundvikligt en berättelse om de tio barnen.

Stina och Anders (i mitten) vid lysningskalaset i Myckelbyn i augusti 1911.

När Stina var 24 år och nygift, köpte Stina och Anders en gård i Kolmsta i Västmanland. I familjen fanns då redan Nils, född 1912. På den tiden måste det ha varit ett stort steg att flytta så långt för att starta något eget. Stina var den i familjen som var mest intresserad av jordbruk, och hon jobbade med glädje dagarna i ända på den nyinköpta gården. Svårigheter dök dock upp. I Europa bröt första världskriget ut och från bondgårdarna togs hästar och drängar för att mobilisera försvaret. Anders trivdes nog aldrig så långt hemifrån, och när hans styvfar, Peter Erlandsson, dog i augusti 1914, bestämde sig familjen för att flytta hem igen. Under tiden i Kolmsta hade familjen utökats med sonen Sven, 1914. Gården arrenderades ut, men familjen som hyrde den kunde senare inte betala. Stina var sällan rådlös. Hon åkte då tillbaka och hämtade hem två kor som betalning. Hon ordnade en järnvägstransport, och tillsammans med de två korna reste hon i en godsvagn till Vika station. Resan sägs ha tagit en vecka. Vid stationerna sålde Stina den mjölk, som hon mjölkat på vägen. Djungeltelegrafan gick fortare än tåget på den tiden, och vid varje station stod folk och väntade med tomma krukor för att få köpa mjölk. Det var fattigt, ransoneringskort gällde, folk hade inte tillräckligt med mat, och Stina tjänade en liten slant till resan.

Väl hemma igen slog sig familjen ner i Ryssa. Anders hade fått arbete vid bygandet av kraftstationen. Med motorbåt transporterade han sand till kraftverksbygget. Där, i Hedmansgården, föddes Per 1916. Vid födseln drabbades Stina emellertid av barnsängsfeber och hamnade på Mora lasarett. Hon var mycket sjuk och kunde inte ta hand om sin nyfödde. Barnen fick komma till ”fasmor”, Kulår Karin, i Mångbro. Så småningom blev Stina bättre, och livet återgick till vardagen igen. Efter vistelsen i Mångbro fick farmor och Per ett nära förhållande för resten av livet.

Elsa föddes den 22 april 1918 i Mångbro. När hon bara var sex veckor gammal, ”bufföret” Stina med djur och de andra barnen, Nils, Sven och Per, till fots till långfäboden Råberg, söder om Fjärden. Stina var då 29 år, orädd och van vid arbete. Där mitt i skogen stannade hon med barnen och djuren hela sommaren. Till sin hjälp att passa barnen hade hon ibland lillasyster Frida och svägerskan Anna. De fantasifulla småpojken fördrev tiden på olika sätt. Det var spännande att bo mitt i skogen. En dag fick de dock nog av livet på fäboden. De fick för sig att de skulle gå hem till ”fasmor” i Mångbro. På eget bevåg gav de sig av ut i skogen och mot Mångbro, trodde de. En bit på väg hände dock något som fångade deras intresse och fick dem att hejda sig. De fick syn på en svart orm. De blev skrämnda och vände om. Per som berättade denna händelse ville nästan tro, att någon högre makt räddat dem från att gå vilse i skogen. Karin berättar, att hon fått så fantasifulla beskrivningar av livet på denna nu försvunna fäbod,

att hon i yngre år trodde, att hon själv varit där, fast så inte var fallet. Idag finns ingenting kvar av fäboden i Råberg.

1921 föddes Karin i bagarstugan hemma i Klockargården. Snart skulle dock familjen flytta till eget boende. På andra sidan Utanmyravägen stod Krånggården tom sedan familjen, som bott där, dött i spanska sjukan 1918. Stina och Anders fick hyra Krånggården av Krång Anna och Mås Anders Jönsson. (Krånggårdens gamla stuga står nu på hembygdsgården på Sollerön.) Här i Krånggården föddes Anna, Lilly, Ragnhild och Ragnar. Barnafödandet var en naturlig del av livet, och det verkar inte ha hindrat Stina i det övriga arbetet. Samma dag som Lilly föddes hade hon lovat att baka till ett stort begravningsfölje i Lindgården. Hon levererade det hon lovat och gick sedan hem och födde.

Det året när Ragnar föddes, första oktober 1930, berättas att kylan kom ovanligt tidigt. Det var tio grader kallt, och flickorna som sov på den dragiga vinden fick flytta ner i värmen i storstugan, där alla fick samsas om utrymmet. Den enda kammaren var upptagen av barnafödande.

Det kom många prövningar i livet. 1931, på nyårsdagsnatten, var Stina ensam hemma och Anders var stationerad i Mora för att köra buss. Då brann stallet i Krånggården ner. Från källan vid "Kräckan" ordnades langningskedja, men detta hjälpte inte. Hästen, Blacken, brann inne. Den begravdes nere på "Umbori", odlingsloten vid Utanmyravägen. Här hittades märkliga ben långt senare, när man plöjde.

När det så småningom blev på tal att lille Ragnar skulle döpas, tyckte prästen Sperring att flickorna som var odöpta också borde upptas i församlingen. Sagt och gjort så ställdes det till med massdop i Sollerö kyrka. Det var inte bara att åka till affären för att ekipera barnaskaran på den tiden. Stina kokade gamla mjölsäckar från

Barnbarns barnen Erika och Henrik provar dopklänningarna gjorda av gamla mjölsäckar.

bageriet, så att de blev vita och fina, och sedan fick ”Yrjan-Märta” i uppdrag att sy klänningar till alla flickorna. Stina var annars duktig att väva, men hon var också finurlig på att finna enkla och bra lösningar, så här blev det mjölsäckar. Kyrkan var fullsatt, eftersom det även var flera barn som döptes samtidigt. Fader Anders valde att avlösa nere på kaffestugan, självvalt eller inte så måste han ha gått miste om något stort!

1933 i december, berättar Karin, att hennes klass ville ha julfest. Läraren, ”Bruter-Mas”, började bli till åren och var nog trött, så han sa, att i så fall fick de ordna festen själva. I hemlighet, eller om han ångrat sig, ordnade han det dock riktigt fiffigt. Fru Alma ryckte in och hjälpte till med ljusstöpning. Barnen fick i uppgift att ta med sig ljusstumpar eller fårtalg hemifrån. Sedan fick de tälja pinnar och tvinna bomullsgarn. Var och en fick sedan, med fru Almas hjälp, göra sitt eget ljus, som de stolta kunde sätta på bänken. Utan att någon visste något hade ”Bruter-Mas” pratat med sin gamla elev Klucker-Stina. Hon gjorde sig ledig från sina sysslor och ställde upp för barnen. I smyg eldade hon igång den stora bakugnen i bagarstugan i Klockargården, talade om för ”Bruter-Mas”, vad som behövdes, och han handlade sedan i Koopen. Medan resten av klassen fick öva på pjäser skickades Karin, Mås Karin, Sturul Frida och Dulbo Elsa ner till Stina för att ordna julbaket. Utan att ha sagt något till Karin hade Stina förberett allt, och nu fick barnen baka en hel dag tillsammans med henne. Det blev vetebröd, saffransbröd, sockerkakor och småbröd, och allt gräddades i den stora bakugnen. Stina styrde och ställde och barnen bakade. När allt var klart, packades brödet i en stor klädkorg och fraktades på spark upp till skolan. Det blev en julfest att minnas!

I Sool-öen 1983 berättar Erlandssons Lilly (gift Palmstedt) om Erlandssons Trafiks historia, och det är också till stor del en berättelse om Klucker-Stinas liv. Tillsammans med maken var hon en del i grundandet av bussrörelsen 1926 (tillsammans med Valter Sundström). Även om det var Anders som var den som var intresserad av motorer, så fanns Stina alltid redo i bakgrunden, och det var nog hon som i början skötte det ekonomiska i företaget. Barnen var också till hjälp. Med en säkerhetsnål i fickan skickades de till banken, sedan Stina ringt och sagt att de var på väg. Hon hade förtroende för sina barn, och de fick tidigt vänja sig vid att hjälpa till. Upprepas kan det Lilly berättar om när det kom fina herrar till Krånggården från bussbolaget GDG. Deras avsikt var att köpa linjen Mora-Nusnäs, och de erbjöd den enorma summan av 100 000 kronor, medan Stina stod böjd över tvättbaljan. Hon lär då ha sagt: ”Oj, är det så mycket värt, så fortsätter vi väl själva då.” Svarslös var hon inte.

Så småningom byggde och drev Stina och Anders den s.k. Kaffestugan på Sol-
lerön. Byggnaden, en liten röd stuga, finns fortfarande kvar, där Uppåkersvägen
kommer fram på Soldvägen. Här fanns också en bensinpump som sköttes av
kaffestugan. Kaffestugan blev för några av barnen en naturlig introduktion i
arbetslivet.

Karin och Elsa vid "Kaffestugan".

1934 flyttade familjen från Krånggården och till det nybyggda hemmet i Klik-
ten. Margit är det enda av syskonen som är född här. När Margit föddes den 22
juni 1935 hade ingen av syskonen den minsta aning om att ännu ett barn var på

väg. Midjemåttet var konstant och städrocken dolde nog det lilla extra på Stinas mage. Dagen före nedkomsten frågade Elsa, om Stina kunde hjälpa till i kafestugan, eftersom det var mycket att göra till midsommar. Inga problem, Stina lovade. Nästa morgon blev Karin orolig, när hon såg att barnmorskan, Nanny Westerling, var där. Ragnar, som sov i samma rum som Stina, vaknade och undrade vad det var för vit dam i rummet. Nu kunde Stina informera att de hade fått en lillasyster.

Jordbruket var ett stort intresse för Stina, och hon ansvarade till stor del för hemmassysslorna. Hon hade god hjälp av sin stora barnaskara, och med fast men varm hand skötte hon fördelningen av sysslorna på gården. Det var inte att säga emot. Själv jobbade hon från tidiga morgonen till sena kvällen för att få allt att gå ihop. Karin berättar, att hon vaknade en natt, när hon sov i härbret. Hon hörde ljud utanför och trodde, att någon hade släppt ut grisen för att spela dem ett spratt. Det var ingen gris, utan det var Stina som var ute och hackade i trädgårdslandet. Stina steg ofta upp vid fyratiden och jobbade till nio på morgonen. Då tog hon sig en tupplur på en timme, innan hon fortsatte med sysslorna. På kvällen gick hon och la sig tidigt. Livet var strävsamt, men hon var begåvad med en förmåga att leva i nuet och att se realistiskt och positivt på livet.

*De 10 barnen övre raden fr. vä: Ragnar, Per, Anna, Nils, Margit, Sven.
Nedre raden fr. vä: Lilly, Elsa, Ragnhild, Kari.*

Under andra världskriget startade Stina och Anders kolugnar i Mångbro för att få ihop till drivmedel till bussarna. Skog köptes upp och det kolades. Så småningom fortsatte tillverkningen av gengasved i Myckelbyn. Doktor Sjöström, som var sommargäst, där Lilly Sterner senare bodde, var bekant med Stina, eftersom han brukade ställa bilen i bussgaraget. En gång frågade han, om hon visste, vad det var för konstigt ljud i byn klockan fem på morgonen. Stina visste, för det var hon som klöv gengasved med hjälp av en vedklyv uppe på uthusvinden.

Hur trångt det än var i köket, så stod alltid en vävstol redo. Stina vävde allt möjligt och ofta var det svårare saker med mönster. Karin berättar, att Stina sällan använde s.k. vävnotor. Allt fanns i hennes huvud. Vävkonsten förde hon sedan vidare till bl a Elsa, som med intresse och skicklighet förvaltade arvet.

Köket hemma hos Stina var något av en samlingslokal på morgonen. Stina kokade kaffe åt de chaufförer som skulle iväg. Mitt i bestyret hann hon kanske också förhöra någon läxa, oftast i form av en psalmvers, innan minstingen Margit skulle iväg till skolan. Därefter serverade hon sin morgontrötte make kaffe på sängen, varje morgon, sägs det.

Stina försökte alltid hjälpa andra så gott hon kunde. Barnen skickades iväg med ett knyte till någon som behövde, och det var inte tal om att inte ställa upp. Det fanns ett gott hjärta hos henne, och hon delade gärna med sig. Hon tänkte på andra i första hand, de egna bekymren pratade hon inte så mycket om, trots att det ibland fanns många sådana.

I Myckelbyn levdes livet ungefär som i Bullerbyn, i alla fall betraktat så här i efterhand. Det var liv och rörelse i varje gård. Barnen fanns överallt och det gällde att hänga på där det hände saker. Stina var en hårt arbetande kvinna med osentimental läggning. När hon fångat råttor i sin mjärde i ladugården, gick hon upp till gölen, ”Bredlok”, på andra sidan nuvarande Kapellvägen för att ända deras liv. Efter kom hela byns intresserade barnaskara för att bevittna detta dramatiska ögonblick.

Karin berättar också om, när de ställde till med julgransplundring på egen hand. De ringde upp till kaffestugan, där Stina var, och frågade om de fick ha julgransplundring. Därefter gick de runt i hela Myckelbyn och bjöd barn och gamla. Stina hade bakat tidigare, så det fanns redan bröd hemma, och Elsa kokade en stor gryta choklad. Sedan blev det dans runt granen, som var upphissad i taket på grund av platsbrist, och till sist plundrades granen på allt ätbart. Det blev en lyckad föräldrafri plundring. Allt avlöpte på bästa Astrid Lindgrenmanér!

Hemmet i Klikten var som nämnts något av ett öppet hus. Ibland var det tre matsittningar för att alla skulle få något i sig, även chaufförerna om det passade. Här träffades också chaufförerna ofta över en kopp kaffe. Kaffedrickandet var speciellt och följde en daglig rutin. Barnbarnet Håkan passade ofta 11-bussen för att åka till sin mormor för att avnjuta lite kaffe med mycket mjölk och bullar. Sedan tog han bussen tillbaka till Gruddbo.

På sommaren kryllade det av barnbarn. Det var busstädning, slåtter, höbärgning, tröskning och mycket annat spännande som pågick. Vintertid åktes det skidor i Kliktenbackarna. Efteråt drog hela snöblöta skaran hem till Myckelbyn för att avnjuta faster/moster Annas goda choklad. Stina var van vid många barn, och när barnbarnen kom så fanns det alltid rum för dem. Det var ofta liv och rörelse i stugan. Stina hörde lite illa på ett öra, och när hon ville vila, sa hon att hon la sig på det örat hon hörde med, så de fick bråka hur mycket de ville.

Stina blev nästan 81 år gammal. Den 25 februari 1970 slutade hon sitt innehållsrika liv.

Kort före sin död lär hon ha sagt till Elsa, att det var viktigt att komma ihåg, att livet inte bara bestod av arbete. Vad hon nu menade med det?

Denna fragmentariska levnadsberättelse har kommit till för att ett levnadsöde inte helt ska falla i glömska. ”Klucker-Stina” är en av de många vardagshjältar, som vilar på vår kyrkogård. Själv hade hon kanske inte tyckt om att vi skriver om henne. Hon var inte lagd åt det hållet, men å andra sidan gjorde hon ingen stor affär av någonting. Må hon vila i frid!

*Berättat av Erlandssons Karin
för Stinas barnbarn Christina Axelsson Thorssin.*